

Bársony István: NÉGYEN A „PÓSAK” KÖZÜL

Már-már hajnalodott s a „Pósa-asztal”-nál mindössze négyen voltak; a többi „bohém-nép” elszéledt.

A Pósa-asztal ott volt az Orient-vendéglőben s néhány évvel ezelőtt országos hírűvé vált azzal, hogy írók, hírlapírók s művészek állandó esti tanyát vertek körülötte. Tollnak, ecsetnek, vésőnek a művészei, valamint a színészek is, gyakran fölkeresték. Blaha Lujza serleget adott az asztalnak. A művészgárda tagjain kívül a közélet notabilitásai is ellátogattak oda néha-néha. Kivált ha „tagfölvétel” volt, amikor mindenféle bolondos tréfát találtak ki a jó pajtások; s a rögtönzött mókák, amelyek lelke Sipulusz* volt, nagyobb derűtséget tudtak kelteni még az étterem idegen asztalai körül is, mint olyik bohózat.

Híre ment a temérdek ötletnek, tréfának, amihez a „tagok” közül ki-ki úgy járult hozzá, a hogy a tehetsége bírta. A Pósa-asztalnál mindig található az ember szórakozást; ámbár volt ott időnkint komoly vita és eszmecsere is bőségesen, amíg valami kacskaringós fordulattal megint a jókedv nem kerekedett felül.

Dankó Pista a Pósa-asztalnál húzta el legújabb nótáit; hegedülni bizony nem igen tudott szegény, de annál jobban meghatotta az embert, ha beteg melléből panaszos hangokat fakasztott, el-eldalolván a saját bús dalait. Lányi Géza cimbalmozott is, hegedült is, aszerint, ahogy az alkalom kínálta. Ilyenformán saját külön zenéje volt a Pósa-asztalnak, ami gyakran okozta, hogy a nótakedvelők csak hajnalutján váltak el egymástól.

Akkor is, mondom, hajnal előtt még együtt voltak négyen: Feszty Árpád volt az egyik, Gárdonyi Géza a másik, Pósa Lajos a harmadik és Lányi Géza a negyedik.

Feszty Árpád tüzes, szinte fékezhetetlen magyar temperamentum. Telivér művész, nemcsak az ecsetje révén, hanem azzal a tulajdonságával is, hogy a lelkesedése gyorsan támadó és mámoros tud lenni; s ilyenkor ragadja magával a világ végéig, az égig; az elkeseredése pedig a pokolig.

Gárdonyi Géza éppen az ellentéte. A legcsöndesebb, legszelídebb vérmérséklet a kerek ég alatt. Epéje annyi sincs, mint a sipogó galambfiúnak. – Lágyszívű poéta. Semmi jónak el nem rontója. Nemcsak véghetetlen türelmű, hanem szereti is a barátait, a pajtásait, akiknek a kedvéért oda megy, ahova azok hívják és velük csinálja, amit azok csinálnak.

Pósa Lajost színről-színre ösmeri az egész ország, annyifelé megfordult száz gyerekünnepen, meg mindenféle irodalmi alkalmakkor is. Őt még annyira sem kell bemutatni, mint a másik hármát. Az ő bozontos feje nélkül mindig hiányos volt nekem a Pósa-asztal. Ha benéztem Orient vendégszobájának az üveges ajtaján s nem láttam ott az asztalnál az Töhötöm-ábrázatát: akárhányszor be sem nyitottam, úgy fordultam vissza.

Lányi Géza alkalmazkodó, hálás „házi cigánya” volt akkoriban a Pósa-asztalnak; mellesleg a Népszínház fő és egyetlen cimbalmosa. Hovatovább ritkábban jutott már „szerephez”, minthogy nagyon hanyatlott a népszínmű csillaga. – Lányi

* Rákosi Viktor, író

talán a világon minden teremtett lény közt Feszty Árpádot szerette legjobban. Ami vonzalmából még megmaradt, azt Pósa Lajos és Gárdonyi Géza közt osztotta meg.

El lehet gondolni, mi történt, amikor Feszty Árpád – mondom, úgy hajnal felé –, megelégelte a Pósa-asztalt és így szólt: – Fiúk, csináljunk valami okosat; gyerünk ki Cinkotára! Vigyünk magunkkal cimbalmot, *ott* mulassunk tovább. Gárdonyi Géza nyugodtan szitta a szivarját és bólintott, hogy biz’ az nagyon jó lesz. Lányi pedig azt mondta örömeiben: jaj! és mindjárt hozzá is tette búsan: csak hogy nincs cimbalmom.

Cimbalom bizony nem volt, de a mentőeszme csak annál gyorsabban megtermett a Feszty Árpád agyában. – Hát aztán az is baj? Elmegyünk Schundához.* Felzörgették. Valami bolti legényféle nyitott nekik ajtót, aki megmagyarázta, hogy Schunda nincs itthon, a Svábhegyen van, márpedig másnak nincs jussa ahhoz, hogy cimbalmot adjon kölcsön.

– Sebaj, – legyintett Feszty Árpád; – kérünk valamelyik kávéházban, ahol cigányok vannak.

Úgy is tettek és sikeresebb volt a próbálkozásuk. Hisz’ jó pénzért kölcsön-cimbalmot is lehet kapni; mi több, még cigánytól is. Hanem a „banda” meglehetősen súlyos vinkulumot fűzött a bérleti szerződéshez. Azt, hogy a cimbalmos kísérje a cimbalmat mindenfelé és vigyázzon rá, mint a szeme világra.

– No, ez méltányos kívánság –, vélekedett Feszty és rászólt a süvölvény-cimbalmosra: upre, föl a bakra, more!...

Persze, két kocsi kellett. Feszty beült az egyikbe; melléje Lányi Géza; a másikba Pósa, meg Gárdonyi. A cimbalom kikerült a gazdája elé, hadd őrizze a bakon.

Nyár eleje volt, amikor leghosszabbak a napok. Már világosodott. A kocsisok végighúztak a lovaikon: az urak szinte röpülte Cinkotára.

Olyan hamar odaértek, hogy útközben még elszunyókálni sem érhettek rá. A „korcsma-vendéglő” előtt állottak meg, ahová Feszty Árpád akkoriban egy-egy sétalovaglása után be szokott térni villásreggelire.

A korcsma még zárva volt. A környéken egy lélek se. Még csak a madarak mozgtak, röpködtek, csiripeltek.

Feszty Árpád megzörgette először az ajtót, azután, minthogy ez hiábavalónak bizonyult, az ablakot. Többszörös kopogtatásra végre kinyílt az ablak. – Mit akarnak? Nem látják, hogy este van, éjjel van, hajnal van? Mit háborgatnak ilyen korán?

– Szegény utasok vagyunk, – alázatoskodott Feszty Árpád. – Egy ital borra szeretnénk betérni. Csak egy literkére.

Az ablak becsapódott az orra előtt s belülről dühös morgás hallatszott ki. Árpád úr kétségbeesve zörgetett újra; jókorát csapott az ablakra. Rezzgett attól a rozoga ablakfa.

– Jó, jó, megyek már! nyitom már! – dörmögött az előbbi keserves hang. S nemsokára nyikorgott a kulcs az ajtóban.

* Schunda Vencel József (1845-1923), hangszergyáros, zeneműkiadó, mecénás. Az ő révén nyerte el mai formáját a magyar cimbalom. A tárogató tökéletesítője.

A „szegény utasok” bévül kerülhettek. De amikor a korcsmáros – egy álmos izraelita élemedetffi – a cimbalmot meglátta a küszöbön, hamarosan megint csak be akarta csukni az ajtót. Késő volt. Lányi észrevette a veszedelmet s a cimbalom elejét hirtelen betolta a résen, úgy, hogy attól az ajtót betenni nem lehetett.

A korcsmáros tüszögött, mint a kandúr, ha a farkára lépnek. – Jól van, morogta, itt van egy liter bor, igyák meg, nem is kell érte semmi; csak pusztuljanak mielőbb. Én megyek, lefekszem. Iszen még éjjel van, hajnal van.

Bánták is azt ők négyen, csak hogy ott volt a bor az asztalon és a cimbalom is ott volt. Lányi rázendítette. Versenyt csattogott a hajnali madárdallal, ami kívülről behallatszott. A madarak a cimbalomszóra annál vígabban csicseregtek. Jó élet kezdett fejlődni a cinkotai korcsma ivójában.

Egyszer csak, amint Lányi javában veri a cimbalmot, nyílik egy ajtó, a belső rész felől és kilép rajta valaki, akinek a láttára a szemé-szája elállt a négy bús magyarnak.

Sárga selyemben, kivágott derékban, báli ruhában, fehér vállal, koromfekete hajjal, egy gyönyörűséges tündérkisasszony libbent eléjük.

Lányi Géza elejtette a cimbalomverőjét, és azt mondta: jajj!

Gárdonyi Géza csendesen, szótlánul dörgölte meg a szemét, hogy vajon ébren van-e.

Feszty Árpád a fejéhez kapott és elkezdett turkálni az üstöke között, mint akkor szokta, amikor már több benne a nagy érzés, mint a szókészlet. Pósa ámultbámult, hanem a szemé őneki is szikrázott, villámlott.

A tündér odament az asztalhoz, szépen köszönt és kitöltötte a poharakba, ami az egy literből még az üvegben volt.

Aközben megint nyílt ugyanaz az ajtó és megjelent a küszöbön egy másik efajta égő zsarátnokszemű, éjszaka sörényéből font hajjal; fehérebb a válla az elsőénél is; és báli ruhában ez is.

A „négyek” szédültek. Lányi már nem kiáltotta, csak nyögte: jajjj! – Feszty, Pósa meg Gárdonyi egymást kereste zavart tekintettel, hogy ugyan nem mondaná-e meg egyiknek a másik: mi folyik itt?

Az első tündér azután megszólalt. – Bocsánatot kérünk az édesapánk helyett, aki nem mer kijönni, úgy röstelli, hogy olyan rideg volt az imént. Mink az ajtó üvegén át megösmertük a Feszty urat, a mi művészüket: mondtuk az apánknak, jaj apus, hogy bánhatott így a finom urakkal! Mindjárt küldött is, hogy csak tegyük jóvá, amit ő elrontott; hát most itt vagyunk.

Ezt mondván, ment az üres üveggel a söntés felé. És ekkor harmadszor is nyílt a bűvös ajtó, – jött a harmadik szépség, a legfiatalabb, a legfehérebb vállú. Holló szárnyaként borította kétfelé fésült haja a fejét.

Ez már több volt a soknál. Lányi már nem jajgatott, nem nyögött, hanem úgy belecsapott a cimbalomverővel a cimbalmába, hogy az ellenőr-cigány ijedten ugrott le odakint a bakról és beszaladt megnézni, ki rúgta gyomron a féltett hangszerét.

A söntésből hozta az egyik tündér az új litert. A cimbalom csengett, zengett, zúgott; a madarak kívülről szinte bekíváncoztak a zenekarba.

Pósa gyönyörű verset rögtönzött a cinkotai csárdáról, meg a korcsmáros három szép leányáról. Lányi dallamot akart rá hevenyészni, kiszaladt a korcsma elé, neki-dőlt egy akácfa derekának, úgy leste az ihletet, amely pajkosan incselkedett vele, de nem akart segíteni neki. Az alatt Gárdonyi kipengetett egy csinos dalocskát a cimbalmon, a Pósa versére. Övé volt a diadal.

A három tündér nem bánta meg, hogy fölvette a báli ruháját, a kivágottat, amelyikből a fehér váll úgy kikíváncozik. Ilyen multságuk semmiféle bálban sem kínálkozott volna.

A falu is felébredt és be-betért a korcsmába egy-két pálinkás jó reggelt kívánó alak. A rendes porción kívül a cimbalom is csalogatta őket. Amikor előkeresték rézkrajcárjaikat, hogy majd fizetnek, Feszty intett a „tündéréknek”: – ki van fizetve! – A pálinkások nagy meglepéssel vonultak el.

De jött a nyomukban harmadik, negyedik, tizedik. Feszty mindannyiszor intett a korcsmároskisasszonynak: Föl kell írni a számlára azt is, emezt is, meg amazt is.

Híre mehetett a dolognak, hogy valami királyfi itatja a népet. A korcsma kilincse egyik kézből a másikba került. Némelyik egész üveggel vitt, – olyik már rocskával állított be. Utoljára nem is mutatták, hogy fizetni próbálnának, ha engednék őket.

Egyszer csak megszólal Gárdonyi: Te Árpád, én itt vörös fonálként látok végighúzódni egy bajuszt. – Igaza volt. Egy vörösbajuszú italos már vagy ötször jelent meg a söntés előtt s új porciót adatott magának. Az egész falu processziót járt a bőkezű királyfi csudájára.

Ki tudja meddig tartott volna, ha Pósának eszébe nem jut „Az Én Ujságom”. – Fölkelt, hogy őneki most már ebből is elég, ő indul szerkeszteni Budapestre.

Gárdonyi sem bánta, ha közelebb juthat a jó puha ágyhoz, aminek a hiányát méltán érezhette. Összeszedelőzködtek s az egyik kocsin szépen hazajöttek.

Feszty Árpád ránézett Lányira. – na, Géza, itt maradtunk árván; már most hová menjünk? Merre van a világ vége? Lányi olyasmit felelt rá, hogy jaj! az még messze lehet innen.

– Akkor hát gyerünk át Gödöllőre. Az sokkal közelebb van.

Nyakon csípték a cimbalom gazdáját és földobták a bakra a kocsis mellé; elibe tolták a cimbalmot; azután: gyí te! indultak, meg sem álltak Gödöllőig.

Onnan valamikor negyednapra kerültek haza, sértetlen cimbalommal, de neki-búsultan, minthogy színjózsanok, még csak fáradtak sem voltak.

In: Sugok valamit

Magyar Kereskedelmi Közkönyv Hírlap-és Könyvkiadó Vállalat, é.n. (1910 körül?)